

Kirkegårdene i Vejle

af Leif Arffmann

»Efterårsblæsten strøg kold og klagende hen over den ensomme Kirkegård ude ved den urolige Fjord. Den suste gennem de lange Lindealléer, hvirvlede de visne Blade om de hvide Gravmonumenter og fløj videre ind mod den lille Købstad, der med sine røde Tage krøb sammen om Kirketårnet med den blinkende Vejrhane.«

Således lyder begyndelsen på forfatteren Harald Kiddes to-bindes-roman »Aage og Else« fra 1902-03. I denne roman skildres livet i Vejle i slutningen af forrige århundrede set med en ung mands øjne. Den unge mand mister tidligt alle de mennesker, han holdt af, sin bror, sin legekammerat, sin søster, sin mor og sin far. Derfor er det ikke mærkeligt, at han lever i en slags døde-kult, hvor han forsøger at komme bagom døden, tilbage til det liv, han havde haft sammen med dem, han elskede.

Romanen »Aage og Else« fortæller derfor også om, hvordan den unge mand, Tue, besøger kirkegården, ganske som så mange andre gør det. Da Tues søster er død, står han en tid sammen med en af søsterens veninder på kirkegården. »De talte ikke mange Ord sammen, stod kun og stirrede på den runde Gravhøj, over hvis grå, hårdt klappede Jord den tålmodige Vedbend atter begyndte at spinde sine lange, bladrige Ranker. Tue tænkte på, hvor de levendes Glemsel var som den - hvor tit den end lugedes op, inden lang Tid havde den på ny dækket de dodes Høj.«

Tue forlader byen, men vender tilbage og går naturligt nok på kirkegården. »Han gik op ad den solplettede grusknasende Gang, Kors og Marmortavler blinkede mellem Stammerne, Roserne duftede stærkt og sødt, Fuglene kvidrede i de tætte Acaciebuske, og Solen skinnede . . . Et Øjeblik standsede han midt i de varme, grønne Lindeskygger og lukkede Øjnene, smilende, lyksaligt betaget - nu kom det, nu skulle han se dem igen. - Så slog han Øjnene op og gik ned gennem Solflimret, og dér nede foran ham lå Graven bag den høje Tujahæk, under den stille, solblinkende Birk, Graven i sit Vedbendsskrud, med sin Sten, tung og grå, inde i den solplettede Dæmring . . . Vinden suste sagte i de tætte Hække, Sommerfugle sværmede om Vedbenden. En Engelsødbregne gængede foran Stenen, dens kniplingslette Skygge legede over den slebne Plade, som vilde den dølge eller udviske de sorte Bogstavers uudslettelige Skrift. Om det ranke, hvide Kors hang en tung, rød Rosenkrans og duftede sødt og varmt, Gruset var revet i sirlige Stjærner.«

Der skal ikke her refereres yderligere fra Harald Kiddes roman, men ovenstående passage fortæller nutidens læser om en fortid, hvor kirkegårdene så anderledes ud, og hvor mennesker gik oftere på kirkegården, end tilfældet er i slutningen af det 20. århundrede. Naturligvis har citaterne fra »Aage og Else« deres egen sammenhæng i romanens helhed, ligesom de beretter om et af dens temaer, den unge mands grublerier og forsøg på at holde fast ved sine døde. Men vi får også et indtryk af »gammeldags« kirkegårde med tujahække og knasende grus, med kravlende vedbend og lindealléer.

Kirkegårdene i dag

De kirkegårde, Harald Kidde beretter om, er Vejles kirkegårde, som de tog sig ud kort før århundredeskiftet, Den gamle Kirkegård og ikke mindst Østre Kirkegård, »den ensomme Kirkegård ude ved den urolige Fjord«. I 1988, snart 100 år senere, er de fortsat i brug som begravelsespladser, men de har sidenhen fået kolleger i Nordre Kirkegård og Søndre Kirkegård.

Harald Kiddes Vejle lå nedenfor bakkerne. Det var den lille købstad, der krøb sammen ved foden af de skovklædte bakker. Men i løbet af det 20. århundrede begyndte byen at vokse. Der blev bygget på bakkerne. Der blev fældet træer og skove, og mennesker slog sig ned.

Denne vækst gjorde det nødvendigt at anlægge flere kirkegårde, og naturligt nok fulgte disse med bevægelsen op ad bakkerne.

Vejle har nu fire kirkegårde, og som tilfældet er i de fleste større byer, er der rigeligt med jord, fordi et stort antal mennesker bliver brændt og urnerne nedsat i græsplæner.

Kirkegårdsbestyrelsen i Vejle har gennem det sidste årti forsøgt at give mulighed for et meget forskelligartet mønster for begravelsesformer, idet brydningen mellem gamle begravelses-traditioner og moderne kirkegårdsdrift nødvendigvis gør, at der er meget vide rammer med hensyn til valg af begravelsesplads og -form.

Østre kirkegård i begyndelsen af dette århundrede. Dette er den ensomme kirkegård ved den urolige fjord.

KIRKEGÅRDE I VEJLE

Kirkegårde i Vejle, vist med sort. Nord opad.

Denne imødekommende holdning skal imidlertid meddeles videre til byens borgere. For det viser sig særdeles ofte, at der hersker stor usikkerhed og manglende viden om, hvilke muligheder, der eksisterer med hensyn til begravelsesform. En udbredt misforståelse er det for eksempel, at skal en person brændes, må den kirkelige del af begravelsen nødvendigvis foregå i Krematoriets kapel-sal, og derefter skal urnen nedsættes i fælles-grav på Nordre Kirkegård, hvor krematoriet er beliggende. Naturligvis kan begravelsen foregå fra sognekirken, og naturligvis kan urnen nedsættes på en anden af byens kirkegårde, hvis mulighederne taler derfor.

For at undgå sådanne misforståelser og i stedet informere om de forskelligartede former for begravelse, der lader sig gøre på Vejles fire kirkegårde, har kirkegårdsbestyrelsen ladet fremstille en oplysende folder, der gør rede for, hvorledes begravelse kan foregå på de nævnte kirkegårde.

Kirkegårdene i tal

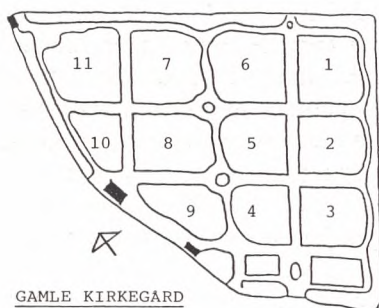
	Indviet	Omfang i hektar	Antal begravelses- pladser (kiste)
Gamle Kirkegård	1825	1,5	2.640
Østre Kirkegård	1871	3,1	4.100
Nordre Kirkegård	1910	13,0	6.300
Søndre Kirkegård	1941	3,8	5.000

Oplysninger om de enkelte kirkegårde

Gamle Kirkegård

Der har eksisteret en kirkegård ved byens ældste og indtil 1907 eneste kirke, Sct. Nicolai Kirke. Men i begyndelsen af forrige århundrede blev denne for lille, ikke mindst fordi der med anlæg af Vejle Havn var brug for en bred vej fra byen til havnen. Den trafikale udvikling var også dengang en drage, der åd alt på sin vej. Den brede vej til havnen blev anlagt bl.a. på kirkegårdens område. Derved blev kirkegården endnu mindre, og en »Assistens«-kirkegård blev anlagt, den nuværende gamle kirkegård. I en tidligere vedtægt hed det, at kirkegården forventedes nedlagt i år 2000. Denne bestemmelse er nu ophævet. Kirkegården skal fortsat benyttes, bl.a. fordi der nu opføres nye boliger i byens midte, hvortil kommer, at kirkegården rummer gravsteder for mange af byens kendte borgere.

Det kan i den forbindelse nævnes, at folkemindesamleren Evald Tang Kristensen ligger begravet her, ligeledes den sidste danske biskop i Slesvig (før 1864), Ulrik Boesen. Endvidere findes mindesmærker for de faldne i de slesvigske krige.

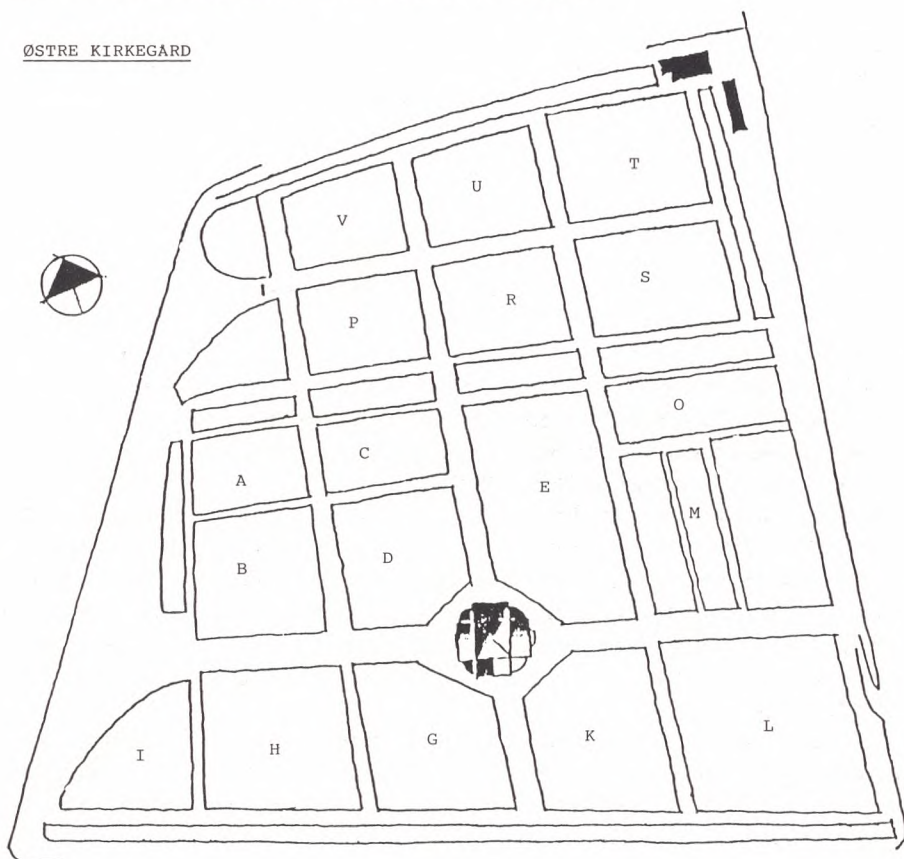

Østre Kirkegård

Denne kirkegård er anlagt i et eng-område, i Vejle Fjords nærhed, hvorfor det var nødvendigt at fylde området op med sand og grus, før kirkegården kunne anlægges.

Ligesom på Gamle Kirkegård er der her mange ældre familiegravsteder, der fortæller om byens historie, og det er lykkedes at forene kirkegårdens ældre og nyere del, med kapellet som midtpunkt i anlægget.

ØSTRE KIRKEGARD

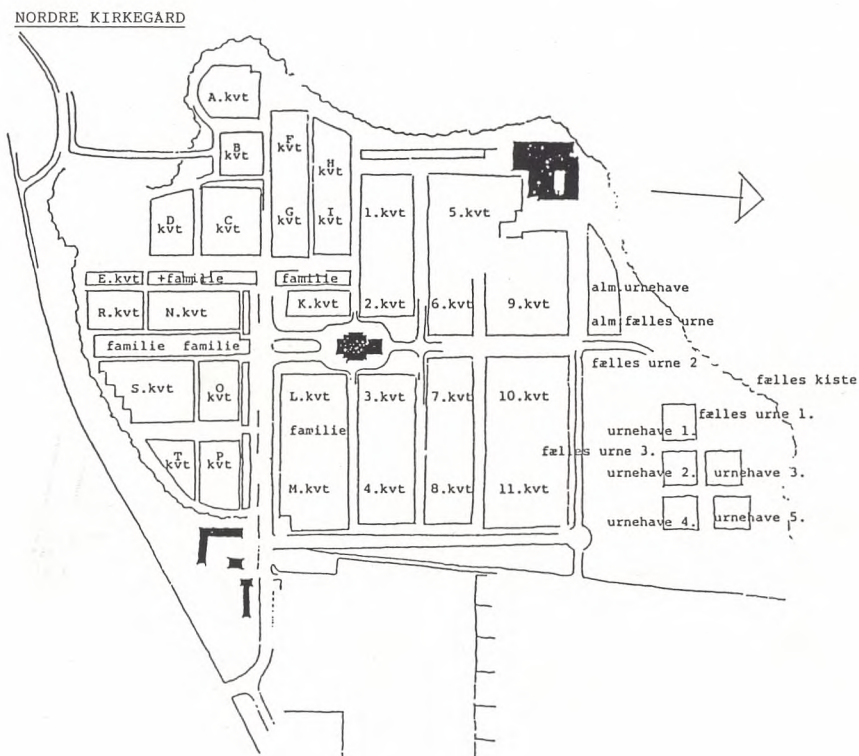
Østre kapel, opført 1904, er bygget med et oldkristent central-anlæg som forbillede. Desværre har det været vanskeligt at vedligeholde det særprægede bygningsværk, men der er i skrivende stund ansøgt tilsynsmyndighederne om tilladelse til en gennemgribende restaurering. Kort efter kapellets opførelse blev det udsmykket af den dengang unge og ukendte kunstnerinde Olivia Holm-Møller. Hun arbejdede på Hess' kakkelovnsfabrik, hvor hun dekorerede kakler, men for en tid blev hun udlånt til Østre Kapel. Her udførte hun den gips-engel, der fortsat er rummets centrale dekoration. Den nu afdøde forfatter fra Vejle-egnen, Niels Th. Mortensen, har fortalt mig, at Olivia Holm-Møller ved en tilfældig lejlighed havde oplyst, at den unge kvinde, der stod model til englen, var en datter af forfatteren Jakob Knudsen.

Så vidt jeg har kunnet efterforske, er modellen Anne Mie, Jakob Knudsens datter af første ægteskab.

Kirkegårdsbestyrelsen håber, at også kapellets indre vil fremtræde i smukke farver, afstemt efter rummet, når restaureringen er tilendebragt.

Nordre Kirkegård

På den store af de vejlensiske kirkegårde findes gravstedstyper af alle arter, familiegravsteder til kiste og urne, urnehaver, askefællesgrave, kistefællesgrave, og den for tiden mest populære: askefællesgrav i plæne med plade.

Kirkegården er så stor, at det er muligt at arbejde med de mange forskellige gravstedstyper, således at hver del bevarer sit eget særpræg. Kirkegårdens størrelse har også været en medvirkende årsag til, at der er anlagt køreveje gennem området.

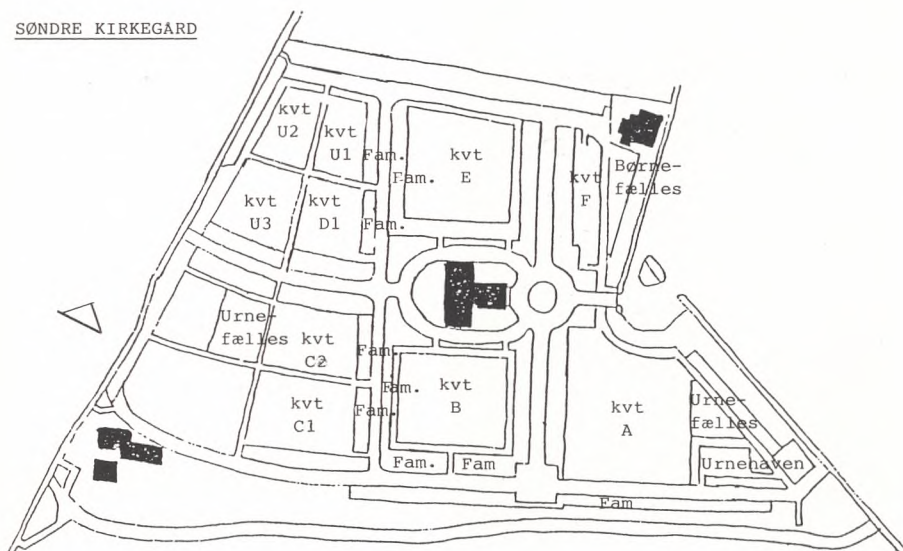
Dertil kommer, at der på kirkegårdens område findes tre bygninger foruden mandskabsrummene. Disse er:

- 1) Nordre Kapel. Kapellet er opført kort efter kirkegårdens indvielse og har i en årrække tjent som kirke-rum, hvor der blev holdt gudstjeneste hver søndag, indtil Nørremarkskirken ved kirkegårdens nordlige ende blev opført i 1976.
- 2) Kirkegårdens gartneri, hvor der dyrkes blomster til brug for alle fire kirkegårde. Gartneriet drives sammen med den tilstødende planteskole.
- 3) Krematoriet. Dette blev opført i 1967 og indeholder foruden kølerum og oven en større kapelsal og et mindre modtagelses-rum. Krematoriet foretager brændinger for et stort område, nord, syd, men især vest for Vejle. Antallet af brændinger er pr. år ca. 500.

Søndre Kirkegård

En stor del af Vejle Bys udvikling foregår mod syd, nye boligområder dukker op, og dermed får Søndre Kirkegård også en central betydning. Kirkegården er anlagt svagt skrånende fra Koldingvej mod Søndermarksvej, og midt på kirkegården blev der i 1943 bygget et kapel, der i 1948 blev indviet til kirke, Søndermarkskirken. Denne kirke er en anneks-kirke til den gamle Sct. Nicolai Kirke i byens midte.

SØNDRE KIRKEGARD

På Søndre Kirkegård ligger endnu ubenyttet jord, og dermed er der taget højde for, at der kan anlægges nye gravstedstyper, hvis dette skulle vise sig betimeligt i det næste årtusinde.

Hidtil har kirkegården omfattet de traditionelle gravsteds-typer, bl.a. en smuk urnehave, »Rosenhaven«, og en nyanlagt askefællesgrav i den vestlige del. Et karakteristisk træk ved Søndre Kirkegård har været en allé af japanske kirsebærtræer. Denne er nu udskiftet med tilsvarende rækker af guldregn.

Afsluttende bemærkninger

Harald Kidde mente, at de levende glemmer så hurtigt, som en vedbend breder sig. Kirkegårdene er dog med til at forlænge vor hukommelse, så vi ikke glemmer, hvem der levede før os, og hvem vi bygger vor egen tilværelse på.

På Vejles kirkegårde er der udført et stort arbejde med at forlænge hukommelsen, ikke mindst i forbindelse med registreringen af gravminder, hvor kirkegårdsbestyrelsen har arbejdet snævert sammen med Vejle Byhistoriske Arkiv. Dette arbejde er ikke tilendebragt, men for Gamle Kirkegårds vedkommende mangler der ikke meget, og det samme er tilfældet med Østre Kirkegård.

Det er bestyrelsens opfattelse, at kirkegårdene skal være velholdte områder, hvor mennesker kan færdes frit, standse op, tænke sig om og gå videre i forvisningen om, at her lever en smule af dagen i går.

Således håber vi, at kirkegårdene også tager sig ud i 1988.